

ЗМАЛЮВАННЯ ПРИРОДИ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЕКСПРЕСИВНОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПОВІДАНЬ Д.Г. ЛОУРЕНСА)

Безліч наукових праць присвячено питанню відтворення експресивності та засобів її створення у художньому тексті. У зв'язку з цим, слід зазначити відмінність понять «експресивність» та «експресія», хоча обидві дефініції характеризують емоційний та психічний стан людини, передають її внутрішнє ставлення до певних речей та подій. На відміну від експресії, яка являє собою функціональне зовнішнє явище, експресивність є семантичним внутрішнім явищем та характеризується стилістичною виразністю. Деякі дослідники вважають найбільш містким визначення експресивності, яке надала відомий російський мовознавець І.В. Арнольд. Науковець зазначає, що «експресивність – це така особливість тексту або частин тексту, які передають зміст із більшою інтенсивністю, і відтворюють внутрішній стан мовця та мають емоційне та логічне посилення» [1, с. 11].

У представленій статті розглядаються певні особливості оповідань Лоуренса, які відбивають внутрішній стан героя саме за допомогою змалювання природи як одного з експресивних засобів художнього твору. Прикметним є те, що зображенню природи, її впливу та ролі у творах, були присвячені не тільки оповідання та романи письменника, а й цикл поезії “Birds, Beasts and Flowers” («Птахи, Звірі та Квіти», (1923)). На думку дослідниці поезії Лоуренса Л.С. Шликової, «вірші письменника про тварин, як і його картини, мали за мету шокувати, кидати виклик святенницькому відношенню до сексу у Вікторіанській Англії». Так, в одному з віршів, дослідниця нарахувала «надзвичайну багатобарвність сімнадцяти (!) назв рослин» [8]. Майже в кожному оповіданні Д.Г. Лоуренса читач знаходить опис мальовничої природи, дивовижних гаїв, зелених галявин, високих гір, чистих рік, озер, густих лісів старої Англії та й простих і разом з цим гарних сільських хаток та дворів: “Tall, white and purple columbines, and the butt-end of the old Hampshire cottage that crouched near the earth amid flowers, blossoming in the bit of shaggy wildness round about” – «Високі білі та лілові водозбіри та торець старої Гемпширської оселі, яка припала до землі посеред квітів, у косматому бур'яні, який розрісся» [5, с.235]. У своїх творах Лоуренс порушував тему гармонії та єднання людини з природою, він не говорив «я думаю», а – «я відчуваю» [7, с.353] і, також митець писав, - «ландшафт потрібен як фон для більш яскравого зображення життя» [6]. Навіть у думках героїні оповідання «Межа», Кетрін, виразно звучить: «навіть якщо загине все людство, природа швидко повернеться до свого одвічного стану» [5]. Лоуренс намагається розкрити найзаповітніші сторони людської душі. За допомогою змалювання природи митець створює психологічні образи своїх героїв, зображує їх характери та стосунки у суспільстві, їх найінтимніші

почуття. Природа Лоуренса різноманітна, наповнена кольорами, запахами. Так, душевні метання денщика (оповідання «Прусський офіцер») можна порівняти з описами кольору у природі – біле – чорне, сніг – пільма: «гай заповнювався темрявою, за м'якими сірими обрисами першого пасма сяяв сніг, потім наче віконниця, впала темрява – ніч наступала» - “bare grove whose flat bed was already filling dark, behind the soft, grey ridge of the nearest range the further mountains stood ... the snow all radiant like pure, then the darkness fell like a shutter, and the night was whole” [5, с.200-201].

Природа в оповіданнях Лоуренса олюднена, вона близька та зрозуміла читачеві: дерева та квіти наче оживають. Письменник звертає нашу увагу на те, що людина – це частина природи, і природа також, наче жива істота, має людські риси. Наведемо приклад з оповідання письменника «Межа» (“The Border Line”). Героїня оповіді, Кетрін, відчуває себе насправді щасливою та задоволеною, коли зустрічається у лісі із привидом свого коханого, Аланом. Її знов і знов вабить лісна гущавина, адже «у кожному величному, могутньому дереві вона бачила Алана» [5, с.]. Їй так хотілося притулитися до нього, «Алан йшов наче переможець, а вона, чекала на нього затамувавши подих, він обняв її й повів за собою, а вона безмовно підкорилася» [5, с.]. Письменник порівнює Алана із деревом, символом «відродження», адже дерева в багатьох культурах вважалися магичними символами, вони поєднували надприродний світ з природним.

Несамовиті душевні муки молодого солдата, спричинені постійними знущаннями з боку офіцера, зображено в оповіданні «Прусський офіцер». Не витримавши наруги, морального тиснення, а іноді і фізичного, денщик задушує офіцера. Після скоєного вбивства, наче у пошуках спокою та душевної рівноваги, він «поїхав до гущі лісу, де дерева, які стояли нерухомо, мов люди у сірому, не зважали на нього» - “he rode deep into the wood. Tree-trunks, like people standing grey and still, took no notice as he went” [5, с.198]. В цьому оповіданні, як і в багатьох інших творах Лоуренса, саме завдяки опису природи, пейзажу, посилюється емоційне сприйняття оповіді читачем, читач немов переживає всі відчуття разом з героєм: біль, страх, муки, ненависть. Адже, як зазначають деякі літературознавці, - «основна функція пейзажу – характеристична: він служить і засобом розкриття характеру, і засобом його пізнання. Пейзаж у сучасній новелі набуває більш психологічну наповненість та підпорядкований розкриттю внутрішнього світу героя» [4, с.230]. Змалювання природи допомагає письменнику розкрити характери героїв, виявити їх справжні почуття, адже «створення художнього образу – це особливий спосіб виявлення впливу на читача» [9]. «Настрій» природи ніби відтворює настрій героя: його душевний стан та відчуття читач розуміє за допомогою мальовничого опису пейзажу. Так, тривала гроза наступної ночі, після скоєного вбивства денщиком у «Прусському офіцері», є немов передвісником смерті денщика.

Опису та значенню квітів письменник також надає певне місце у своїх розповідях. Так, щоб зобразити витонченість Егберта, чоловіка Уніфред, героїні оповідання «Англія, моя Англія» (“England, my England”), а також

його нездатність бути рішучим та по-чоловічому вольовим, Лоуренс змальовує Егберта як квітку: «Егберт був природженою трояндою» - “And Egbert was a born rose” [5, с.383]. На перший погляд, незначні, невеличкі квіти, але з примхливими назвами, також мають приховане значення. У кімнаті головної героїні оповідання «Спокусниця» - “The Witch a la Mode” Уїніфред, у вазі стояли «прекрасні пурпурові анемони» - “magnificent scarlet anemones” [5, с. 64]. Свіжі, ці квіти мають отруйні властивості, а їх листя – наркотичну дію. За допомогою зображення письменником вази з квітами на піаніно – “a bowl of anemones that stood on the piano” [5, с.64], читач відчуває всі тонкощі у стосунках двох людей під час їх спілкування, колись закоханих один в одного. Але, не дивлячись на те, що кожен з них мав своє власне життя, і Бернард Куттс ніби ненавидів Уїніфред Варлей, він все ж таки був захоплений нею, його все рівно щось вабило до молодої дівчини, вона була немов чаклунка для нього: «О, як я ненавиджу її, як я ненавиджу її! – повторював він про себе. ... він ненавидів Уїніфред за те, що через неї він опинився тут, забуваючи, що сам прийшов» - “Ah, how I hate her, how I hate her! He repeated in his heart. ... he hated her for putting him there, forgetting that it was he who had come” [5, с.60]. У цьому оповіданні квіти – це символ зміни Уїніфред, яка раніше ніколи б не купила квіти без запаху, як і «не покохала б чоловіка тільки через те, що він красень» - “You would never buy scentless flowers. Any more than you’d love a man because he was handsome” [5, с.64].

Для Лоуренса природа – ніби жива істота. Вона наче сприяє героям оповідань пізнавати самих себе та зрозуміти людські взаємовідносини. Природа Лоуренса – це ніби синтез рослинного та тваринного світів. Так, головна героїня оповідання «Сонце», Джульєтта із своїм сином ніжилася на сонці під красивим кипарисом: “She sat by the great silver paw of the cypress tree, drowsed in the sun, but her breasts alert, full of sap. She was becoming aware of an activity rousing in her, an activity which would bring another self awake in her” [5, с.]. Вона ніби зливається з сонцем, а, побачивши змію, поводить себе впевнено, не виказавши анітрохи суєти та метушні; своїм впевненим голосом, вона ніби заспокоює свого маленького сина: «Так, нехай вона йде, їй подобається бути наодинці. Йди до мами!» - “Yes! Let it go. It likes to be alone. Come to Mummy a moment! [5, с.]. Сонце – це символ енергії, і Джульєтта вдосталь наповнилася сонячною енергією: “The curious careless power of the sun filled her, filled the whole place like a charm, and the snake was part of the place, along with her and the child” [5, с.]. Людина в оповіданнях письменника – це частка природи. В оповіданні «Сонце» ми відчуваємо відсутність межі між людиною та природою. Розмовляючи із своїм чоловіком Морісом, героїня оповідання, Джульєтта, говорить: «Я не можу повернутися додому. Не можу поїхати від цього сонця» - “I can’t go back. I can’t go back on this sun” [5, с.994], наче вона від’їжджала не для лікування, а їхала до нього, до сонця, до кохання. Навіть в найпотаємніших куточках її душі було присутнє сонце: «Про себе вона думала про сонце, про його велич, про своє єднання з ним» - “She was thinking inside herself, of the sun in his splendor, and his entering into her” [5, с.982-983]. Герої оповідань Лоуренса, глибоко

відчувають природу сонця, адже «у більшості міфопоетичних традицій сонце уособлює чоловіче начало, що творить» [2]. Джульєтта також «відчувала, як сонце пронизує її до самих кісток, ні, навіть глибше – в її думки та почуття» - “She could feel the sun penetrating into her bones; nay, further, even into her emotions and thoughts” [3, с. 981]. Кейт Мілет у своїй праці «Сексуальна політика» доволі різко й палко критикує твори Лоуренса і стверджує, що «для Лоуренса сонце – фалічний символ, що осяює піднесення «товстого і вигнутого» божества перед шанобливими очима вірної» [3, с.383]. Зазначимо, що сонце є наскрізною темою всього оповідання, майже в кожному рядку оповіді присутнє слово «сонце», величне, яке сяяло для всіх, а зігрівало своїм теплом саме Джульєтт: «сонце могло сяяти для мільйонів і все ж таки залишатися осяйним, величним та єдиним сонцем, яке спрямоване тільки до неї одної» - “he could shine on a million people, and still be the radiant, splendid, unique sun, focused on her alone” [5, с.983].

У своїх творах Д.Г. Лоуренс закликає до єднання людини з природою. Але в оповіданні «Жених про запас» (“Second Best”) ця єдність та гармонічність існування порушується. Це зображено письменником в епізоді про вбивства крота, який вкусив героїню оповідання, Анну. «Один удар – і кріт був мертвий. Якусь мить маленький бідолаха судорожно затремтів..., нерухомий і чорний – ніякої боротьби, ледь-ледь здригуючись» - “With one blow the mole was dead. One moment the little wretch was fussing in the heat ..., inert and black – not a struggle, scare a quiver” [5, с.297]. Також, цим епізодом письменник відтворює кінець почуттів героїні оповідання Френсіс до Джиммі Барраса. Також, завдяки цьому епізоду, ми розуміємо про кінець почуттів героїні оповідання Френсіс до Джиммі Барраса.

Отже, Д.Г. Лоуренс формував уявлення про своїх героїв не просто завдяки опису їх зовнішності. Найкращі душевні риси людини, складні та напружені стосунки, психологічність характерів, - все це відтворювалось письменником за допомогою використання різноманітних літературних прийомів та засобів зображення, наприклад, завдяки змалюванню природи. Письменник наче наділяв природу людськими якостями, олюднював її: дерева – це привиди Алана в оповіданні «Межа» та люди у сірому в «Прусському офіцері», сонце – це наче коханець Джульєтти в оповіданні «Сонце». Так, Лоуренс визнавав природу людини як сукупність фізичних і психічних особливостей, з яких складається її особистість і які проявляються в її вчинках та поведінці.

Література

1. Арнольд, И.В. Интерпретация художественного текста: типы выдвижения и проблемы экспрессивности. – Ленинград, 1975. – С. 11-20.
2. Гурдуз А. Міфопоетична парадигма в українській та західноєвропейській “прозі про землю” кінця ХІХ - першої третини ХХ ст.: Монографія. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2008. – 216 с.
3. Мілет К. Сексуальна політика / Пер. з англ. – К.: Основи, 1998. – 619 с.
4. Оленева В.И. Современная американская новелла. Проблемы развития

- жанра. – К.: Наукова думка, 1973. – 255 с.
5. Lawrence D.H. Collected Stories. Published by D. Campbell Publishers Ltd., - 1994. – 1397 p.
 6. Oates J. C. Hostile Sun: The Poetry of D. H. Lawrence. – Los Angeles, Black Sparrow Press, 1974. – 60 p.
 7. Twentieth-Century Literary Criticism. Vol. 2. Editors: Bryfonsky D., Sharon K.H. – Gale Research Company, - 1979. – 600 p.
 8. www.frgf.utmn.ru/last/No5
 9. www.pglu.ru/lib/publications/University.../V/uch_2008_V_00028.pdf

Анотація

Розглянуто деякі особливості оповідань англійського письменника Д.Г. Лоуренса, які відбивають внутрішній стан героїв за допомогою змалювання природи як одного з експресивних засобів художнього твору.

Ключові слова: оповідання, засоби експресивності, художній твір, природа.

Аннотация

Рассмотрены некоторые особенности рассказов английского писателя Д.Г. Лоуренса, отображающие внутреннее состояние героев при помощи изображения природы как одного из средств экспрессивности художественного произведения.

Ключевые слова: рассказ, средства экспрессивности, художественное произведение, природа.

Summary

The paper deals with the definite peculiarities of D.H. Lawrence's short stories, which reflect the internal heroes' state with the help of the nature portrayal as one of the meanings of the expressivity in the artistic text.

Key words: short story, meanings of the expressivity, artistic texts, nature.